nó-darab közlésével fejeződik be, közülük 3 Zeami, 2 Kanami műve, aki Zeami apja volt. A műveket a német nyelv közvetítésével bár, de értően fordította Kemenczky Judit, a nó-drámák lírai gondolatiságát szépen érzékeltetve.

CSETRI LAJOS

Vallomás a magyar föld őstörténetéről

LÁSZLÓ GYULA : VÉRTESSZŐLŐSTŐL PUSZTASZERIG

Aligha van a magyar régészeti irodalomban hatékonyabb és ismertebb, tudományosan megírt, de a tudománynépszerűsítés nemes feladatát is vállaló, vállalni tudó könyv a *Honfoglaló magyar nép életénél*, melyet harminc-egynéhány éves fejjel írt meg László Gyula, és az öldöklő világháború utolsó évében látott napvilágot. Azóta tanulmányok és könyvek garmadájával bizonyította idehaza, de külföldön is, hogy a roppant sok időt és munkát igénylő részletkérdések megoldásában éppen úgy otthonosan mozog, mint az eredeti látásmódot néha bizony (valljuk be nyíltan) képzeletet is igénylő összefoglalások megteremtésében. Mostani könyvében én inkább az alcímet (Élet a Kárpát-medencében a magyar államalapításig) és annak is leginkább első szavát hangsúlyoznám. Ha valaki, hát László Gyula tudja legjobban közülünk, hogy a régészeti leletek nem csupán rozsdás, kajla, kicsorbult, hiányos, összetört tárgyak, hanem a valahai élet részei, néma tanúi. Megszólaltatásuk nem magától értetődő, hanem komoly nekifeszülést, nem ritkán birkózást kíván, amelynek megvannak a maga nagyon is kötött szakmai fogásai, szabályai. Magával ragadó erőssége a könyvnek a hitelesség, a belülről való ábrázolás. Nem marad tárgya alatt, nem is kerül fölébe, egyszerűen azonosul vele. A megelevenítéshez a majd fél évszázados gyakorló régészként szerzett tapasztalatain túl a nagy elődök összehordta eredményeket is felhasználja, értékesíti. Az ásatásoknál sincs ez másként, hiszen a legmegfelelőbb módszernek mindig magából a bonyolultsági szintből kell következnie.

Hatékonysága, mint többi műveinél, szemléletmódjából következik. Világosan látja és láttatja, amit el akar mondani. Kijelentések (ha úgy tetszik: dogmák) helyett mindvégig a szemléleti nyitottság jellemző a könyvre. A bonyolultra érzékeny, az általánosításban egyszerűsítést gyanít és igyekszik elkerülni, hiszen minden vágya az egészet bírni le. A történelem folyamatát nézi, ám mindig csak sűrűsödési pontjait vizsgálja igazán. Ezért nincs egyetlen könnyelműen vagy feleslegesen leírt szava sem. Szinte megható, ahogyan erőnek erejével lefokozza, majd eltüntetni igyekszik a személyes jelenlétét. Teszi ezt a középkori székesegyház-építők személytelen aszkézisával, akiknek egyetlen dolog volt csak fontos: maga a felragyogtatott mű, melyet — dicséretükre legyen mondva — századok múltával is néma döbbenettel bámulunk. Az emberiség fejlődésének előrevivői százezer évekig névtelenek, ismeretlenek számunkra s csak a legutolsó századokban válnak „nevessé". Ez a világmindenségbe feloldódni akarás végig kitapintható László Gyula munkásságában.

Az őskor fejezeteit inkább csak bemutatja, a leglényegesebbet summázza ugyan, de hangja hozzánk közeledve válik egyre közvetlenebbé, s rólunk, magyarokról szólva lesz izzóvá. És hát a könyv szinte meleg a kézben, annyira érződik rajta szeretete a tárgya iránt.

Elkötelezett mű, nem színlel pártatlanságot. Szerzője számára a történelem a nemzeti tudat tükrét jelenti. A hajdani „célszerű szegényemberekre", a köznépre figyel, róluk szól és őhelyettük, akik már szólani nem tudnak, de valaha ők is érzőélő emberek voltak.

A könyv utolsó fejezetében a honfoglalásról és előzményeiről ír. Lényegében azokat az eredményeket igyekszik egybemarkolni, amelyeket az utóbbi években szóban és írásban hirdetett a magyarok kettős honfoglalásáról. A szerző — s ebben nem áll teljesen egyedül — azt vallja, hogy a 670 táján a Kárpátok medencéjébe áramlott „késő avarok" voltaképpen velünk egynyelvű magyarok. Néprajzi, embertani, forráskritikai, állattani, növényföldrajzi, művészettörténeti érvek tucatját vonja be — felmérések egymásba kapcsolódó láncolatával — vizsgálódása és bizonyító anyagának körébe. A megfogalmazás módjából önmagából is kitűnik, ha máshonnan nem tudnók, hogy László Gyula nem a csalhatatlan válaszadók, hanem az örök kérdezők közé tartozik. A kutatómunka az ismert vagy felbukkanó adatoknak, tényeknek újból és újból történő megvizsgálását, értelmezését kell célul tűzze. Ha e tények magyarázatának, az ellentmondások feloldásának más módja is lehetséges — márpedig gyakorta ez a helyzet —, annál többrétűbbé válik a magyar földet vagy magyar múltat kutató munkánk. E részeknél a gondolkodás szépségét akarja felvillantani a szerző, és átsugározni az olvasóra. Nem is az eredmény, a megoldás a lényeg, hanem a problémalátás, melynek gyújtópontjában mindig az ember áll.

A kötet egységes világképfoglalata az igazság szenvedélyes keresése. Ez a néha önmaga cáfolatával kiteljesedő életmű szüntelenül újít és újul, akár maga az egykori élet. A kutatói eredetiséggel, fölényes jártassággal, hatalmas anyagismerettel és érett kritikai érzékkel sorjázó érvelés az életből indul és (ha néha kanyargós utakon is) oda tér vissza. Kalandozásairól, zsákutcáiból sem talál haza felfedező érvényű eredmények nélkül, ezért kíván mindvégig gondolkodó olvasást. Bolyongásai közben nincs csalhatatlan iránytűje (önmaga sem képzeli ezt), csak felelőssége, amellyel gyakorta válságok közepette keresi a helyes utat. S egy pillanatra sem törődik azzal, nem is neheztel, ha kételyeik miatt elengedik kezét kollégái, vagy elhagyják hivatlan tisztelői. A magyar régészet — szerencséjére — különféle természetű kutatókat és értékeket foglal magába, ezek egymást nem kizárják, hanem kiegészítik és kiteljesítik.

László Gyula értéktisztelő és értékfelmutató, az élethez tapadó, azt megelevenítő, a holt tárgyakba életet lehelő, a porladó csontokra izmot képzelő tudós, aki együtt él tárgyával. Ezért képes egyszerre látni és láttatni a részt és az egészet, a helyit és esetlegest összekapcsolni az általánossal, egyetemessel. Úgy nemzetközi, hogy végig megmarad nemzetinek. Értékrendje, lényeglátása, ráeszmélése és eszméltetése, tartalmi és formai ereje, a maga keze alól kikerülő rajzos magyarázatok messze a puszta szakirodalom fölé emelik a *Vértesszőlőstől Pusztaszerig* című könyvet. *(Gondolat, 1974.)*

KŐHEGYI MIHÁLY